

Christian Norberg-Schulz:

Veien mot det *egentlige*

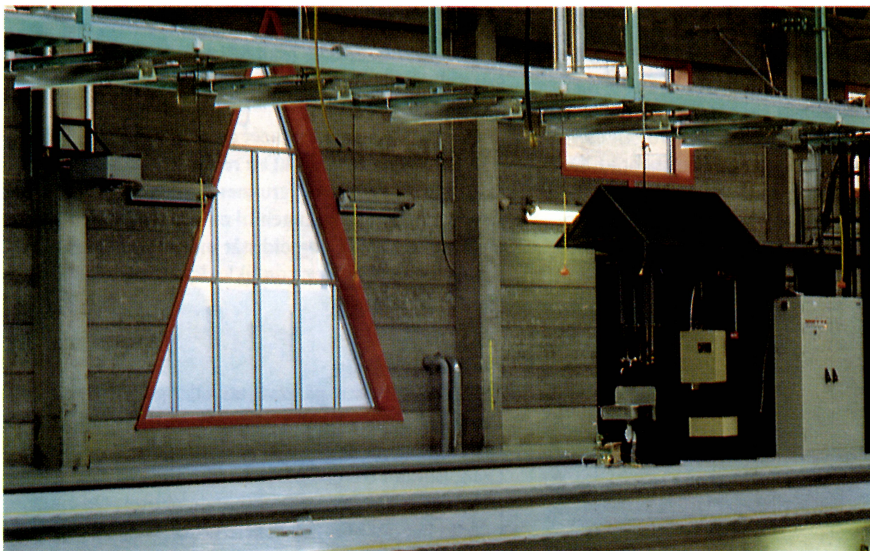
Chr. Norberg-Schulz gir en vurdering av vognhallen i Lodalen.

Aldri har spørsmålet om arkitektens mål og midler vært mer aktuelt og presserende enn idag. Ismene kommer og går stadig raskere, og det hele synes å ha blitt en ren motesak. Funksjonalismen hadde iallfall en moral; bygningens var *for noe*, – idag er de bare *av noen*, hvis de da ikke «dekonstrueres» til ugjenkjennelighet.

Men tross all forvirring begynner konturene av en ny arkitektur å vise seg. En arkitektur som tar opp i seg det funksjonalismen, brutalismen, strukturalismen og post-modernismen lærte oss, uten å bli ensidig eller tilfeldig. En slik arkitektur «er i rommet» *som noe*: som hus, som skole, som . . . vognhall!

«Hva vil bygningen være?», spurte Louis Kahn.

Hva vil en *vognhall* være? Den vil være både dynamisk og statisk, svarer Arne Henriksen. Dynamisk fordi togene ruller gjennom den, statisk fordi mennesker møter togene, stanser bevegelsen og tar seg av dem.

Det dynamiske *fortsetter* uten bestemt utstrekning, mens det statiske *står* og avsluttes. Henriksens vognhall er lang, og den kunne godt ha vært både lengre og kortere. I dette minner den om Krystallpalasset fra 1851, som for første gang viste at en «åpen form» kan være tilfredsstillende, bare en gjennomgående struktur gir orden til det hele. Mies' klare konstruksjon tok opp denne tanken, og strukturalismen gjorde den til (ensidig) prinsipp. Faren er selvsagt monoton repetisjon og derav følgende mangel på mulighet for menneskelig orientering. Det som skulle være «noe», blir plutselig «intet».

Henriksen unngår denne faren. For det første gir han

rytme til lengden ved forskjellig formede åpninger i ytterveggens horisontale bånd. Åpningene differensierer også mellom nede og oppe, og forbereder dermed sidebygningens mer statiske komposisjon. Her er hallens utstrekning festnet; oppdelt i seksjoner ved hjelp av trappetårn og loftsetasjer, med vertikale piler og «figurale» vinduer, blir veggen til «hus», det vil si, til en karakteristisk Gestalt som vi fatter og gjenkjenner. Virkemidlene er enkle. Ingen greske søyler eller tempelgavler, men et par omramninger som markerer inngangen, et skjelett som angir indre smårom med hvert sitt vindu, noen runde «øyne» mot himmelen der alt blir lettere, et diagonaltstilt kvadrat som på en merkelig måte antyder hallens lengde, samt farger som setter delene av mot hverandre. Slik viser bygningen *hvor lite det skal til* for å skape arkitektur, noe Mackintosh skjønte, og Asplund og Kahn. . .

«Beherskelse» kalte en det før i tiden. Og beherskelse var en dyd. Men livet kan leves på mange måter, og beherskelse betyr derfor egentlig «beherskelse av virkemidlene». Således var både barokken og Gaudi behersket, og Venturi også for den saks skyld. Det ubeherskede er det som spriker og skriker. Hadid spriker og skriker, men Peter Eisenman ler sin djevelske latter i bakgrunnen («an architecture of anxiety», kalte han det i OAF). (Å, arkitektur, hvor ble det av deg? Vi trodde vi hadde deg, endelig. Strukturalistene trodde det, og postmodernistene. Og så dekonstrueres du plutselig til *intet!*)

Men i Henriksens vognhall viser konturene av en ny arkitektur seg. Veien mot denne arkitekturen har vært lang, og med mange avstikkere. Likevel har retningen vært der hele tiden. Idag begynner vi å ane hvor den fører. Den leder ikke mot et bestemt mål, slik pionérene trodde. Den vil hverken ende i en «internasjonal stil» eller i en «grønn by» der menneskene nyter de «elementære gleder». Men den løper heller ikke ut i intet. Den leder mot det *egentlige*, og det egentlige er det bygningen «vil være». Når bygningen *er* noe, avslører den de meninger som skjuler seg i verden og mennesket.

En vognhall. Bevegelse, åpenhet, dynamikk. Arbeide, omsorg, samvær. Ute og inne, sted og omverden. Begynte ikke den moderne arkitekturen med jernbanestasjoner og utstillingshaller, der hele verden kom sammen? I de heroiske tyveårene kritiserte avantgarden at disse hallene hadde statiske *fasader* mot byen. Men var ikke dette nettopp uttrykk for deres dobbelte væremåte: port for avreise og ankomst? Henriksen minner oss om denne dobbelte betydningen. Hans vognhall er riktignok ingen stasjon, men likevel gjenspeiler den avreisens og ankomstens poesi. Slik gir Henriksen oss jernbanen tilbake. «Ta plass!»

Chr. Norberg-Schulz